

JIJ HOORT BIJ ONS!

SYSTEMISCH DENKEN EN HANDELEN VOOR OUDERS, LERAREN EN LEERLINGEN

Door: Gérard Zeegers

“Als ouders over hun persoonlijke waarden onderling overeenstemming proberen te krijgen, mondt dat stevast uit in een machtsrijd. Dat kunnen ze maar beter laten. Elke ouder dient de waarden van de ander te achten. Dat is wat we onze kinderen mee kunnen geven, de achting voor de waarden van de ander en de ruimte om door beide ouders te worden opgevoed. Kinderen voelen zich dan geborgen bij beide ouders als opvoeders, zonder dat een van tweeën zijn eigen waarden of individualiteit hoeft op te geven.”

Franke schreef met *'Jij hoort bij ons!* een nuttige handleiding voor ouders en leerkrachten. Zij raadt leerkrachten aan om eenzelfde houding aan te nemen richting ouders. Een leerkracht die de ouders van een kind afwijst, wijst ook het kind af. En het kind weet dat.

De kracht van familieopstellingen: onze ouders zijn altijd bij ons

Er is al veel gezegd en geschreven over het belang van een goede relatie tussen leerkrachten en ouders. En er verschijnen veel publicaties waarin vastgelopen relaties tussen leerkrachten en kinderen uitvoerig worden beschreven. De conflicten tussen leerkrachten en ouders die daarvan het gevolg zijn worden vervolgens ook weer uitgebreid over het voetlicht gebracht. Te vaak nog leiden die tot patstellingen, met een destructieve opbrengst. Vooral voor het kind. Leerkrachten die respect tonen voor het kind en zijn familie van herkomst hebben daar geen last van. Zij slagen erin om ook de moeilijke gesprekken om te buigen naar een constructief vervolg.

De systeemtherapie is ontstaan in het begin van de jaren vijftig in Amerika, als een antwoord op het tekort van interventies die zich richtten op het individu. Men onderkent de invloed van andere gezinsleden. Tijdens een familieopstelling komen er verstrikkingen aan het licht, die hebben geleid tot stagnatie in het huidige leven van de deelnemer. Vaak zijn die verstrikkingen onverwerkte gevoelens bij een persoon als gevolg van traumatische gebeurtenissen in het familiesysteem, zoals het overlijden van een ouder of een kind, oorlogservaringen of echtscheiding. De onverwerkte gevoelens kunnen kinderen, onbewust en onbedoeld, belasten waardoor ze uit balans raken. Familieopstellingen laten ons zien welke plek we in ons huidige gezin of onze familie van herkomst innemen. Tijdens een opstelling worden verborgen of half bewuste verbanden zichtbaar. Dat inzicht helpt kinderen en volwassenen om zich, zonder oordeel, los te maken uit de verstrikking en liefdevol naar de wereld en het leven te kijken. Familieopstellingen zijn een uitgelezen methode om de werking van het collectieve geweten over de generaties heen aan het licht te laten komen. Opgestelde representanten benoemen of tonen dezelfde gevoelens als de levende of al gestorven personen die zij representeren. Het leidt tot inzicht in gebeurtenissen en dynamieken die spelen in een familie.

Franke verdiepte zich in de systemische visie van familieopstellingen (Bert Hellinger-1925) en kreeg inzicht in de grote kracht van het 'familiegeweten'. Hellinger wijst op de grote lotsverbondenheid die wij allemaal hebben met onze familie van herkomst. Ieder mens hoort vanaf zijn geboorte bij een familie. Daarmee ontstaat een binding met iedereen die bij deze familie hoort, inclusief de overleden familieleden.

Hellinger formuleerde vier basisbehoeften:

1. Ordening (de behoefte aan veiligheid en voorspelbaarheid);
2. Verbondenheid (de behoefte er bij te horen);
3. Balans in geven en nemen (de behoefte aan gelijkwaardigheid in geven en nemen*);
4. Erkennen wat er is (het accepteren van het lot);

In haar publicatie beschrijft Franke hoe ze er in geslaagd is de systemische visie van de familie therapie van Bert Hellinger te vertalen naar de dagelijkse praktijk van de school. Ze laat de kinderen in haar klas vertellen over de dood en over overleden familieleden. De kinderen, en met hen hun ouders, werden zich daardoor bewust van de verbondenheid met hun familie. Ze wil met dit boek inzichtelijk maken hoe in een klas een veilig en sociaal klimaat kan groeien. Dat kan wanneer zowel kinderen als volwassenen de wetmatigheden van een familiesysteem volgen en wanneer alle families gerespecteerd worden. De omgang tussen haar leerlingen verbeterde. Bovendien gaf zij, met haar aanpak, een impuls aan het gemeenschappelijk en zelfstandig leren.

“The unconscious mind is so much wiser than the conscious mind.”

- Milton Erickson

De school als spil tussen al die familiesystemen

Tot het systemisch-fenomenologisch denken behoort ook de verhouding die de leraar zelf heeft tot zijn eigen familie van herkomst. “Leraren die van harte met hun eigen familieachtergrond instemmen en erin geslaagd zijn om in harmonie te leven met hun familie van herkomst, hebben het gemakkelijk in het onderwijs. Zij zullen bedachtzaam omgaan met de aan hen toevertrouwde kinderen en hun familie. Systemisch kunnen waarnemen bij een ander begint met het zien, voelen en begrijpen van je eigen systeem.” Zij adviseert leraren om eerst hun eigen, interne referentiekader te gaan (er)kennen en dat te beschouwen als hun belangrijkste instrument.

Franke: “Leraren hebben nogal eens de neiging om de context waaruit een kind voortkomt te betreuren. En dat leidt onvermijdelijk tot spanning in de verhouding tussen leraar en leerling. Ook bij ouders ontstaat eerder een coöperatieve houding wanneer een leraar consequent de boodschap uitzendt: “Ik acht het lot van jullie familie, ik maak jullie geen verwijten, ik heb geen oordeel en ik bied jullie kind geen beter alternatief voor het ouderlijk huis!” Pas dan kan het kind zonder spanning in beide autoriteiten, thuis en school, opgenomen worden. Daarnaast leidt het ook tot het verhelderende inzicht dat we slechts in beperkte mate in staat zijn om dat lot te veranderen.”

Franke houdt hiermee leraren een spiegel voor. Zij bemoedigt hen echter ook. “Respect voor de familie van herkomst van de kinderen, versterkt niet alleen de autoriteit van de ouders, maar ook die van de leraar. Leraren laten op school leiderschap zien. Zij

verlangen van leerlingen dat zij zich tijdens het (samen) leren aan de regels houden en in het sociale verkeer respect tonen voor elkaar en achting hebben voor het lot van hun medeleerlingen.”

Haar verhalen maken duidelijk dat juist de onrustige, opvallende kinderen, vaak onbewust, het verdriet van hun leraar aanvoelen. Dat brengen ze in hun klas tot uitdrukking. Omgekeerd ‘gebruiken’ kinderen (onbewust) hun leraar om een last, die zij vanuit hun eigen familie meedragen, uit te dragen. Het is de leraar die dat gedrag op de juiste waarde dient te schatten. Franke: “De vormgeving van gemeenschappelijk leven binnen de school begint overigens met de collegiale omgang binnen het lerarenteam.”

Elke leerkracht dient zich eerst te verdiepen in zijn eigen autobiografie en familie van herkomst en vervolgens in de achtergrond van de kinderen. Zonder oordeel!

De auteur refereert ook aan de broodnodige kanteling die scholen moeten gaan maken van logisch causaal denken naar systemisch denken: “Leerlingen in reguliere scholen bewijzen hun kennisniveau door middel van individuele testen. Wanneer ze die goed maken, dan gaan ze naar een hogere klas. Groepsactiviteiten worden slechts in een beperkt aantal gevallen benut als mogelijkheid om het kennisniveau aan te tonen. Teamvaardigheden en communicatievaardigheden zijn kwaliteiten die nauwelijks gevraagd of geleerd worden. De kundigheid van de individuele strijders staat voorop. We blijven als leraren de verantwoordelijkheid houden dat ieder afzonderlijk kind de te leren stof zo volledig mogelijk opneemt en binnen de voorgeschreven tijd kan reproduceren en we bewaken dat zorgvuldig.” En vervolgens

roept ook zij leraren op om in hun dagelijks onderwijs de verbinding tussen personen en de verbinding in het curriculum te realiseren.

Franke: “Systemisch denken zet aan tot systemisch werken; school wordt onderdeel van het werkelijke leven en maakt de ervaring tot basis van het leren.”

In haar boek presenteert Franke veel verstrikkingen van kinderen uit migranten- en vluchtelingengezinnen. Leraren en ouders die die context niet herkennen, zullen ongetwijfeld in staat zijn om de theorie te koppelen aan andere voorbeelden van destructief gedrag. Zij weten nu ook dat zij in staat zijn om die, samen en apart, om te buigen naar constructief gedrag. ■

*Gérard Zeegers
Directeur de Bonckert
gzeegers@ziggo.nl*